

MAREA UNIRE DE LA 1918 ÎN ACTUALITATE

NICOLAE ENCIU, *doctor habilitat în istorie,
conferențiar universitar*

În pofida unor valoroase studii, monografii, culegeri de documente și sinteze apărute în perioada de după 1991 și chiar dacă unii istorici de marcă au vorbit, cu justificat temei, despre un adevărat „*model basarabean*” deschizător de drum într-un proces istoric

desfășurat în lanț (acad. Dan Berindei), trebuie să dăm totuși dreptate acelor autori care consideră că Unirea Basarabiei cu România rămâne un fenomen insuficient studiat pe plan istoriografic și, în consecință, neînțeles în desfășurările lui intrinseci.

Chiar și istoricii obiectivi, cei mai

mulți dintre ei uimiți de imprevizibilitatea acestui mare act realizat acum nouă decenii, se rezumă (în explicarea lui) la o simplă narare evenimentială. Privit astfel, momentul 27 martie 1918 nu este încă elucidat în dimensiunile necesare, făcînd loc unor interpretări tendențioase.

O posibilă cale de evitare a unor astfel de interpretări o constituie integrarea fenomenului Unirii Basarabiei cu România în amplul proces european de concretizare a principiului naționalităților afirmat de Revoluția franceză de la 1789 și, apoi, realizat treptat la scara întregii Europe Centrale și de Est.

Necesitatea plasării evenimentelor anului 1918 în contextul marilor procese europene a fost remarcată de numeroși intelectuali de marcă din România în chiar primii ani postbelici. Am preferat însă ilustrarea acestei teze cu opinia criticului literar Eugen Lovinescu (31.X.1881- 16.VII.1943), care a realizat o excepțională Istorie a civilizației române moderne (1925) în 3 volume *). Plasate în contextul civilizației europene, opiniile lui E. Lovinescu asupra civilizației române de la 1918 sunt de o uimitoare actualitate. Putem chiar afirma că astăzi, această opinie este mai actuală decît atunci cînd a fost formulată pentru prima dată.

Bunăoară, referindu-se la împrejurările istorice în care s-a constituit poporul român, E. Lovinescu afirmă că, „și prin constituție etnică, și prin poziție geografică”, acesta (poporul român.- n.n.) se află la hotarul a două lumi: a Răsăritului și a Apusului” (vol.I, p. 5-6).

În accepția autorului, „dacă tragice împrejurări istorice nu ne-ar fi statornicit pentru multă vreme în atmosfera morală a vieții răsăritene, - (...) noi am fi putut intra de la început, ca și celelalte popoare latine, în orbita civilizației europene. Condițiile istorice ne-au orientalizat însă”, cu consecințele de rigoare: „prin slavii de la sudul Dunării, am primit formele spirituale ale civilizației bizantine; începînd încă din veacul al XV-lea, am suferit apoi, mai ales în păturile conducătoare, moleșitoarea influență turcească, de la îmbrăcămintea efeminată a șalvarilor, a anteriilor și a ișlicelor, până la concepția fatalistă a unei vieți pasive, ale cărei urme se mai văd încă în psihologia populară; am cunoscut, în sfârșit, degradarea morală, vițiile, corupția regimului fanariot; și pentru a-și forma o conștiință cetățenească și un sentiment patriotic, clasele superioare au suferit până în pragul veacului trecut, acțiunea dizolvantă a celor trei împărății vecine” (vol. I, p. 6).

Aceleași tragice împrejurări istorice au contribuit, în opinia lui E. Lovinescu, la formarea unui anumit specific regional în fiecare din provinciile istorice ale României. „Există, negreșit, - afirma autorul, - un temperament moldovenesc, contemplativ, tradiționalist și, deci, visător și inactual care, în domeniul creației poetice, s-a ridicat la cea mai înaltă expresie artistică, pe cînd, în domeniul vieții politice și economice, prin rezervă și imobilitate, s-a pus într-o vădită inferioritate. Acestui temperament i se datorește

rolul pasiv și mai mult critic al Moldovei în procesul prefacerilor ce aveau să ne scoată din plin ev mediu pe tărâmul vieții contemporane" (vol. I, p. 67).

Să fi însemnat această situație o fatalitate istorică de nedepășit? În nici un caz, deoarece viziunea autorului este una profund optimistă și realistă. Așa cum afirmă E. Lovinescu, „noi nu numai că n-am ajuns la capătul sforțărilor în a ne fixa sufletul, dar chiar abia acum am intrat în adevăratul ciclu de formație națională” (vol. I, p. 16).

Momentul istoric al acestui proces era cît se poate de favorabil, deoarece „axa vieții politice și culturale, - afirma autorul, - s-a schimbat din Răsărit în Apus”; prin urmare, „se va schimba și axa vieții noastre sufletești. Timpul roade chiar și lungile deprinderi intrate în inconștient, să-i așteptăm deci acțiunea” (vol. I, p. 17).

În așa mod, contactul cu Occidentul este considerat de autor drept „o reluare a adevăratei continuități etnice și ideale: descătușându-ne, deocamdată, de formele sociale, ne va dezrobi, mai târziu, de invizibile lanțuri spirituale ale Țarigradului, ale Athosului sau ale Kievului, adică de formele ancestrale ale obscurantismului și ale inerției, pentru a ne pune pe calea regăsirii de sine și a progresului” (vol. I, p. 17).

Concluzia generală a lui E. Lovinescu este, așadar, univocă: „în veacul și de la locul nostru, lumina vine din Apus: ex occidente lux! Progresul nu poate deci însemna, pentru poporul român, decât îmbogățirea fondului național prin elementul creator al ideologiei apusene” (vol. I, p. 18; vol. III, p. 134).

* Lovinescu Eugen. Istoria civilizației române moderne. I. Forțele revoluționare.- 184p.; II. Forțele reacționare.- 187p.; III. Legile formației civilizației române.- 186p. Ediție, studiu introductiv și tabel cronologic de Z. Ornea.- București: Editura Minerva, 1992.

